

С Т А Н О В И Щ Е

на проф. д-р Пламен Митев

за дисертационния труд на Паулина Тотева Андонова

на тема „Аскери чифлиците в българското пространство. Софийската каза през XVI – началото на XIX век”

за придобиване на образователната и научна степен „доктор”

Дисертационният труд на Паулина Андонова „Аскери чифлиците в българското пространство. Софийската каза през XVI – началото на XIX век” е в обем от 579 стр. и е структуриран в увод, три глави, заключение и библиография на използваната литература. Като приложения към увода и втора глава са изработени две карти на Софийска каза и на локализираните в нея аскери чифлици. В изложението са включени и различни таблици, които не само илюстрират изводите на автора, но и позволяват да се открият по-ясно основните тенденции в разпространението и развитието на чифлишките стопанства по българските земи.

Темата на изследването се вписва в кръга на непроучваните досега в локален план от родната историопис проблеми, като в същото време засяга и отдавна дискутирани въпроси, по които специалистите в областта на османистиката все още не са достигнали до категорични и общоприемливи позиции. В този смисъл, задачите, които Паулина Андонова предварително си е поставила, позволяват да се разкрият както нейните професионални знания и умения, така и собственият ѝ творчески почерк. Хронологическите и пространствени граници са добре аргументирани, а избраният подход позволява да се направят конкретни фактологични приноси и да се достигне до определени теоретични обобщения. За особено сполучливо намирам решението на докторантката и нейния научен ръководител да представят аскери чифлиците в тяхната динамика – от предпоставките за възникването им до началото на танзиматските реформи. Безспорно достойнство на труда е включването в научно обращение на нов изворов материал, който обогатява представите за специфичния стопански облик на София и Софийско за продължителен период от време. Признание заслужават и документално обосноваваните граници на Софийска каза с уточняване на нейния териториален обхват, на включените в нея селища и тяхната демографска характеристика.

От уводната глава на дисертацията ще открия теоретичното изясняване на същността на аскери чифлиците в Османската империя. Авторката подробно се е спряла на различните типове чифлици и коректно е представила историографските дебати върху тях. Убедително е защитена и тезата, че чифликът е по-скоро своеобразен „маркер за социален престиж и по-високо положение в обществото”, отколкото доходоносен бизнес в условията на наложения от Високата порта централизиран икономически модел. В първа глава (54 – 121) са изведени два основни акцента – пътищата за формиране на аскери чифлиците, техният правен статут и данъчен режим. Внимателният анализ на изворовия материал е позволил на Паулина Андонова да открие различните възможности за създаване на аскери чифлици върху вакъфска, мюлкова и мирийска земя. Конкретните примери позволяват на докторантката да обоснове и някои специфични белези в развитието на чифлишките стопанства в Софийско като по-засиления контрол на местните власти или пък по-малкия процент злоупотреби от страна аскери-чифликчиите.

Най-съществените приноси в работата на докторантката откривам във втора и трета глава на рецензираната дисертация. Последователно, обстойно и с вещина Паулина Андонова очертава географското разпространение и общата характеристика на чифлишките стопанства в Софийска каза (122 – 273). Специално внимание е отделено на такива фактори като надморската височина, характера на почвите, водните и пътните артерии. Проследяват се структурата и съставът на чифлишките стопанства, техният стопански профил, управлението им, използваната работна ръка, земеделските технологии. На основата на конкретни примери, детайлно се разкрива големината на аскери чифлиците в отделните селища, водещите тенденции в тяхната производствена дейност, реализацията на готовата продукция (274 – 491). Направените констатации дават основание на докторантката да обоснове няколко класификационни схеми на чифлиците според тяхната площ, според размера на обработваните ниви, според броя на работниците в тях, според пазарната им оценка. В крайна сметка, отчитайки цялостната картина за състоянието на аскери чифлиците в Софийско през XVI – началото на XIX в., авторката предлага един приемлив модел за функционирането на този тип чифлишко стопанство в цялото българско пространство. Сред достойнствата на дисертационния труд ще отбележа и стремежа на автора да обобщава, да търси паралелите, да предлага аргументирани изводи, да съчетава общоимперското с регионалното. И още нещо. Когато по един или друг въпрос документалният материал е оскъден и фрагментарен или когато в научната литература се сблъсква с разночетие

на изворовите податки, Паулина Андонова е съумяла коректно да представи съществуващите нюанси и различни гледни точки, и без да се колебае е поела отговорността да защити своята позиция.

Единствената ми по-сериозна забележка към рецензираната дисертация се отнася до нейния обем. Изложението по отделните параграфи и в трите глави би могло да бъде много по-стегнато, особено ако се избегнат повторенията на отделни примери, както и представянето на някои общовъзприети от модерната османистика теоретични постановки, свързани с аграрните отношения в Османската империя.

Авторефератът представя коректно основните постановки и приносите на дисертационния труд. Част от достигнатите в изследването на избраната тема резултати са включени в научно обръщение чрез пет статии, четири от които са отпечатани в авторитетни научни сборници, а петата предстои да се публикува в Юбилейния сборник в памет на проф. Елена Грозданова.

Процедурните изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Р България и Правилника за неговото приложение са спазени. Всичко това ми дава основание убедено да препоръчам на Уважаемото научно жури да присъди на Паулина Тотева Андонова образователната и научна степен „доктор”.

Проф. д-р Пламен Митев

София, 18. 06. 2013 г.